

טיפים לכתיבת עבודה בפילוסופיה

הקדמה

אין דרך אחת לכתוב עבודה בפילוסופיה, זה כל הכיף.

לכן, אין לראות במסמך הבא את ה-דרך לכתוב בפילוסופיה, אלא ניסיון להעלות מספר רעיונות, גישות וטיפים שיעזרו לכם להתחיל בכתיבה.

המסמך הבא מחולק לשניים. החלק הראשון מפרט שלושה סוגי עבודות שנועדו לעזור לכם להתחיל לחשוב על שאלות מחקר בקורסים השונים. כמובן שלא כל סוגי העבודות הללו יהיו רלוונטיות לכל אחד מהקורסים שלכם ועליכם להתייעץ עם המרצים הרלוונטיים לפני שאתם בוחרים בנושא ומתחילים לכתוב. החלק השני יכלול טיפים כלליים יותר.

שלושה סוגי עבודות בפילוסופיה:

1. ביקורת טיעון

▶ סוג העבודה הכי קלאסי בפילוסופיה. למעשה, כל מה שהסוג הזה דורש הוא להביא ביקורת כלשהי של טקסט פילוסופי שקראתם במהלך הקורס הרלוונטי, או שמעניין אתכם וקשור לקורס. בכדי לכתוב עבודה מוצלחת שמורכבת מביקורת, יש להבין קודם כל את הטיעון אותו אתם מבקרים. קראו את הטקסט שבו בחרתם להתמקד וכתבו לכם את הטיעון. שימו לב למהלך הלוגי של הטיעון – איך עובר ההוגה מטענה אחת לאחרת? מה ההיגיון המנחה אותו או אותה?

בשלב הזה כבר יתעוררו בכם ודאי נקודות מחלוקת – אתם לא מסכימים עם טענה או מהלך לוגי – אבל המתינו.

בכדי לכתוב ביקורת טובה, עליכם קודם כל להתייחס להוגה אותו אתם מבקרים בצורה הזהירה והמיטיבה ביותר. המטרה שלכם היא להבין את הטיעון שמולכם בצורה הכי מעמיקה וכאשר אתם מבקרים הוגה, לתת לו את כל הקרדיט האפשרי.

כאשר תשבו לכתוב את העבודה שלכם, תתחילו מהצגת הטיעון של ההוגה אותו אתם מבקרים.

המטרה בחלק הזה של העבודה היא להציג את הטיעון בו אתם עוסקים בצורה כה טובה עד שגם אותו הוגה היה מסכים שזו ההצגה הטובה ביותר של דבריו. האתגר הוא לנטוע בתוך הצגת הטיעון, את הזרעים שבהמשך יעזרו לכם לפרק אותו לרסיסים.

רק אחרי שהבנתם את הטיעון שאותו אתם מבקרים לעומק, הגיע הזמן לחשוב על ביקורת.

ייתכן ואינכם מסכימים עם טענת יסוד שנמצאת בטיעון, או שנראה לכם שזיהיתם כשל לוגי במהלכו. אחרי שתחליטו באיזה פן של הטיעון להתמקד, החלו לחפש אחרי סימוכין. נסו לחפש מאמרים והוגים שאולי תקפו את ההוגה בו אתם עוסקים מנקודה דומה, או על טענה אחרת אבל קרובה, כך תוכלו להתלות באילנות גבוהים ולבסס את הביקורת שלכם. אחרי שהבנתם את הטיעון, ניסחתם לעצמכם את הביקורת שלכם, ומצאתם מקורות נוספים לביסוס, הגיע הזמן לכתוב את העבודה עצמה. כעת לא אמורה להישאר לכם הרבה עבודה – חלקו את הכתיבה להצגת הטיעון והביקורת עליו. בחלק הראשון התמקדו, כאמור, בהצגת הטיעון בצורה הטובה והמדויקת ביותר, בחלק השני הראו איך הטיעון שהצגתם למעשה לא מצליח לענות על כל המקרים הרלוונטיים, כולל הנחה לא מבוססת או קפיצה לוגית וכו'. בסוף תוכלו להוסיף גם הצעות אלטרנטיביות לפתרון הבעיה שהעליתם או לדון בהוגים שמתייחסים באופן אחר לסוגיה.

2. השוואה בין שני הוגים

במובנים רבים, השוואה היא סוג העבודה הפשוטה ביותר בפילוסופיה, אבל חשוב להקפיד על מספר שלבים בכדי לייצר עבודה מעניינת ולא טריוויאלית. עבודה השוואתית, כשמה כן היא, מתמקדת בשני הוגים שונים, או בשני חלקים שונים מהגות של אותו הוגה ומשווה ביניהם סביב סוגיה ספציפית. כתיבת עבודה מהסוג הזה דורשת להציג את הגישה של הוגה א', אחר כך את זו של הוגה ב' ולהשוות ביניהן. האתגר כאן נסוב סביב בחירת הסוגיה שבה תרצו להשוות בין שני ההוגים. ככל שתחשבו על סוגיה ספציפית יותר, כך הכתיבה תהיה לכם יותר פשוטה והעבודה יותר מעניינת. להשוות בין פילוסופיית המוסר של קאנט ושפינוזה למשל היא עבודה שגם שלושה דוקטורטים לא יצליחו לסקור ככל הנראה. אך עבודה המתמקדת בהבדלים בין הניתוח של פופר ושל קון את תורת היחסות, היא עבודה יותר תחומה ולכן יותר הגיונית. חשוב לציין שהשוואה בין שני הוגים לא דורשת ששני ההוגים יתייחסו במפורש לנושא שבו אתם עוסקים. אתם יכולים להשוות בין הניתוח העולה מהגותם של הפילוסופים הרלוונטיים – למשל, איך היו מנתחים מרקס ולוק את עלייתו של הביטקוין. אף אחד מההוגים הללו לא צריך להתייחס באופן ישיר לתופעה שבה אתם עוסקים כדי שתוכלו לדון בדרך שבה הם היו מפרשים אותה, על פי הבנתכם את הגותם. נסו לבחור סוגיה שמעניינת אתכם, או שיש לכם ידע קודם עליה, המתקשרת לנושא הקורס הנלמד. אחרי בחירת הסוגיה חשבו – איזה שני הוגים מייצגים קצוות מעניינים לדון דרכם

בנושא הנבחר. אחר כך, חפשו האם ההוגים בהם אתם מתמקדים כתבו על הסוגיה שבחרתם באופן ישיר? האם ישנם מאמרים שכבר עוסקים בדרך שבה היו עוסקים בה, וכו'. אחרי שאספתם מקורות בנושא, כתבו את הדרך שבה הוגה א' היתה מתייחסת לנושא, בין אם על סמך כתביה שלה, מקורות פרשניים או ההבנה שלכם. אחר כך, עשו את אותו דבר עבור הוגה ב'.

לבסוף, השוו בין הגישות, בחלק זה אין צורך לחזור על שכבר הסברתם בחלק א' וב', אלא לנסות ולהסביר מה ההנגדה ביניהם אומרת – האם היא חושפת משהו בנוגע לפער שבין ההוגים בהם עסקתם? האם היא חושפת פן מעניין בנוגע לתופעה שבה עסקתם? אולי היא מצביעה על בעיה מהותית, או לחילופין על דרך אלטרנטיבית לפתרון? האם אתם מסכימים יותר עם הוגה אחת מאשר הוגה אחר? ואם כן, למה?

3. ניתוח דוגמא על ידי הגות ספציפית

אופציה שלישית לכתובת עבודה במסגרת התואר שלכם היא לנסות ולנתח תופעה מחיי היומיום על ידי אחד, או מספר מההוגים בהם נתקלתם במסגרת קורס מסויים. חישבו על נושא הקורס. למשל, הקורס של ד"ר בועז מילר עוסק בדיעה וטכנולוגיה וכיצד הדרך שבה אנו יודעים השתנתה, או לא, עם שינויים טכנולוגיים. ניתן אם כן לשאול, למשל, איך והאם השתנתה הדרך שבה חקלאים יודעים מתי יבול העגבניות שלהם חולה? שאלת מחקר מהסוג הזה היא כמובן מאתגרת מאוד עבור רובנו, אבל למי שיש, למשל, ידע נרחב בחקלאות, היא יכולה להיות הזדמנות נהדרת לשלב בין הידע האישי והפילוסופי. עולם החקלאות, בדומה לעולם הבנקאות, התעופה וכמעט כל תחום בחיינו, עבר שינויים טכנולוגיים נרחבים בשנים האחרונות. כך שהיום ישנן כל מיני דרכים טכנולוגיות חדשות לדעת האם יבול העגבניות שלי חולה – למשל ניתוח ויזואלי על ידי מצלמות. ניתן, אם כן, להשוות בין הדרך שבה חקלאים ידעו שעגבנייה חולה בעבר, לבין הדרך שבה חקלאים יודעים זאת היום.

ההשוואה צריכה כמובן להתבסס על הטקסטים הפילוסופיים הרלוונטיים שנלמדים בקורס של ד"ר מילר. ניתן למשל לשאול, האם ידיעה פעם תאמה מודל של ידע לכידתני או מסדתני? וכיצד היום?

אם להביא דוגמא נוספת מקורס אחר, בקורס של ד"ר וייסמן, ניתן לשאול שלל שאלות על תרבות הרשת שנסמכות על ידע מוקדם שלכם – למשל, האם אפשר ללמוד פילוסופיה ברשת? שאלה זו יכולה להתמודד על הניסיון שלכם מהלמידה בפורום המשותף במודל. עבודות מסוג זה דורשות לנתח את התופעה בה מדובר – התפתחות טכנולוגית, סרט, שינוי חברתי כלשהו, ידיעה בעיתון ועוד – פי הכלים הפילוסופיים שלמדתם.

למשל, בקורס של ד"ר ארבל, יכולתם להתמקד בהליכה הקרבה לבחירות ולתהות – האם ניתן להסביר את ההתפתחות הזו על ידי ההגות של מרקס או של פופר? בחירת השאלה במקרים הללו היא החלק החשוב ביותר. אחר כך, כל שנותר הוא לתאר את המקרה עצמו. לתאר את ההגות של ההוגה או ההוגים הרלוונטיים בעזרתם תנתחו את המקרה ולבסוף, להביא את הניתוח שלכם את המקרה לאור ההגות הרלוונטית.

טיפים כלליים

א. איך לכתוב פילוסופיה?

כאמור, אין סגנון אחד לכתיבה פילוסופית ואם יש, אני ודאי לא יודעת מהו. אולם, ישנן כמה נקודות שאפשר להדגיש שמאפיינות כתיבה פילוסופית. הראשונה היא שפילוסופיה איננה אמפירית, במובן של מסתמכת על ניסויים וניתוח כמותי של תוצאות, אבל היא לא זירה שבה הכל הולך. לכן, בפילוסופיה, אנו כותבות בהתבסס על מי שבאו לפנינו. לכן החשיבות של הפניות בכתיבת עבודה בפילוסופיה. בהעדר מוסכמות כלליות של הדיסציפלינה, מה שנשאר הוא להתייחס לאלה שבאו לפנינו ולהסביר איך הכתיבה שלנו מתקשרת או לא מתקשרת לכתיבה שלהם. לכן, כל משפט שבו טענה הקשורה להוגה כלשהו/ו חייב לבוא עם הפנייה. אם כתבתם, 'מרקס חשב שהפרולטריון הוא...! חובה עליכם להוסיף הפנייה למקום שבגללו חשבתם שכך מרקס חושב. כך למעשה המחקר הפילוסופי מתקדם – תוך הבנה שישנן אינסוף פרשנויות למי שבאו לפנינו, אך כדי שנוכל להתלבט בין הפרשנויות השונות, עלינו להבין מה הן מפרשות. אם כך, הפניות הן ה"נשק" שבעזרתו אנו מבססות טיעונים בפילוסופיה מעבר להסתמכות על כתביהם של מי שבאו לפנינו, הכלי הנוסף בעזרתו אנו עושות פילוסופיה הוא הגיון, או לוגיקה. רובכם לא למדתם לוגיקה באופן פורמלי אבל כולנו, יש לקוות, מתבססים על לוגיקה פשוטה בחיי היומיום שלנו. אם הייתי כותבת לכם שבפילוסופיה מסתמכים על הפניות וגם לא כותבים הפניות לעולם, הייתם מתרעמים על הסתירה במסמך ששלחתי לכם. טיעונים בפילוסופיה נשענים על הפניות והתקדמות לוגית. כאשר אתם טוענים ש"הוגה אי היתה טוענת ש...". עליכן להסביר למה הטענה שאתן מנסות לשכנע את הקורא שלכן בה, אכן נובעת מדבריה, על ידי התקדמות לוגית, בין אם על ידי השוואה, הנגדה, הוכחה בעזרת דוגמא נגדית, וכו'.

לחילופין, כלי נוסף שקיים בארגז הכלים הפילוסופי הוא הניסוי המחשבתי, או הדוגמא. זה כלי טיפה יותר מתקדם שדורש דמיון והתעמקות שלא בטוח שיהיה לכם זמן להפעיל בכל עבודה. הרעיון הוא להביא דוגמא או ניסוי מחשבתי שמבהיר את הטענה שטענתם בצורה חדה ומשכנעת. במהלך הלימודים עד כה נתקלתם כבר במספר ניסויים ודוגמאות שכאלו, כמו המערה של אפלטון, השד של דקארט, וכו'.

ב. שאלת מחקר

בחירה נכונה של שאלת המחקר שלכם אחראית במידה רבה מאוד על ההצלחה בכתיבה. שאלת המחקר שלכם צריכה להיות ברורה, מוגדרת וכזו שניתן לענות עליה במסגרת עבודה לא גדולה במיוחד.

לכן, שאלת מחקר מהסוג האם מרקס היה שונא את הקפיטליזם אינה שאלה טובה. היא רחבה מדי והיא לא נתונה במונחים פילוסופיים.

לעומתה, שאלה דוגמת האם ניתוח מרקסיסטי של תנועת #metoo עולה בקנה אחד עם ניתוחה של מרת'ה נוסבאום (פילוסופית פופולרית) היא מוגדרת וברורה בהרבה. היא ממקדת את הדיון שלנו בנושא אחד וברור לנו כיצד ניתן לענות עליה – לכתוב מה מרקס היה חושב על תנועת #metoo, על ידי שימוש בהפניות להגותו הקיימת, לכתוב מה נוסבאום חושבת עליה ולהשוות.

נסו לחשוב על שאלה שמעניינת אתכם, אולי כזו שקשורה לתחום שאתם מבינים בו עקב עבודתכם או ניסיון חייכם. בכדי לדייק את השאלה, חזרו וקראו מאמרים רלוונטיים, או כאלו שתפסו את תשומת ליבכם במהלך השנה. חפשו במאגרי הספרייה, או בגוגל סקולר מאמרים שאולי נוגעים בסוגיה – תופתעו עד כמה חיפוש של שאלה ספציפית להדהים יעלה בחכתכם טקסטים רלוונטיים.

לבסוף כמובן, התייעצו עם המרצה הרלוונטי, או המנהלת האקדמית. ניסוח ודיוק שלש אלת מחקר הוא תהליך שמשתנה לאורך העבודה עצמה ודורש לתת לעצמכם מרחב להתלבטות והתחבטות.

ג. סגנון

כאמור, אין סגנון כתיבה אחד בפילוסופיה או בכלל. למרות זאת, אציע כאן כמה טיפים שאני (אני! לא כל פילוסוף באשר הוא!) אוהבת שמפשטים את הקריאה.

כאן יש לציין שאני מחבבת כתיבה פילוסופית אנליטית – כזו שמתבססת יותר על טיעונים לוגיים ובהירות ופחות על שפה עשירה ופתוחה לפרשנות – זו כמובן בחירה אישית לחלוטין,

אולם, יש לציין שהכתיבה הזו פשוטה וברורה יותר עבור מי שלא מנוסים בכתיבה אקדמית ולכן נראה לי מקום טוב להתחיל ממנו.

▶ משפטים קצרים. נכון, ישנם פילוסופים שכותבים משפטים שנמשכים 3-4 שורות. אנחנו לא הם. עדיין. לכן כדאי לשמור על משפטים קצרים, אני ממליצה קצרים יותר משורה. אם אתם רואים שכתבתם משפט ארוך, חלקו אותו לתתי משפטים. משפטים קצרים ובהירים הופכים כל טקסט לקריא יותר.

▶ כותרות ביניים – הדרך הפשוטה ביותר לכתוב טקסט קריא ובהיר היא על ידי כותרות ביניים. חלקו את הטיעון שלכם למקטעים ולפיהם הכניסו כותרות ביניים לטקסט, נסו שלא יהיו מקטעים ארוכים של יותר מ-2-3 עמודים ללא כותרות ביניים.

▶ תכנון מראש – נחמד לדמיין שפילוסופים פשוט מתיישבים מול הדף הריק ומתחילים לכתוב כאוות נפשם, אולם לא כך הדבר. בעיקר אם אתם מתקשים לכתוב, נסו לתכנן מראש את הכתיבה. אני מחלקת את הטקסטים שלי, לעיתים, לרמת הפסקאות ממש. חלקו את הטיעון לחלקים ובתוך כל חלק כתבו לכן את סדר הדברים: 'בפסקה הראשונה אציג את הנושא, בפסקה השנייה אסביר למה הוא מעניין, בפסקה השלישית אסביר למה הוא מתנגש עם נושא אחר', וכו'.

▶ דמיינו שאתן כותבות לכוכב הפופ האהוב עליכם – הכוונה היא כמובן שאל לכן להניח שאתן כותבות למישהו שמבינים את הנושא עליו אתן מדברות. בוודאי שהמרצים והמרצות שלכן שולטים בטקסטים שקראתן יותר טוב מכן (וממני). אולם כאשר אתן כותבות דמיינו שאתן כותבות לאדם זר. לכן יש להסביר את הנחות היסוד שלכן, את הדברים שנראים לכן ברורים בנוגע להוגה שבו אתן דנות.

▶ קודם כותבים, אחר כך עורכים – אחרי שבחרתם את שאלת המחקר, תכננתם את הטיעון שלכם ופירקתם אותו לחלקים, אתם צריכים לכתוב ובהתחלה אתם תכתבו רע. אל תפחדו מכך. המטרה שלכם היא קודם כל לכתוב, לכתוב את כל מה שאתם רוצים לומר. בשלב הבא תערכו, ותערכו, ושוב תערכו. אבל בהתחלה תנו לעצמכם לכתוב הרבה ואל תדאגו מכך שהמילים לא מדויקות דיין. אי אפשר לתקן טקסט שלא קיים.

ד. הפניות

הפניות הן אחד מהכלים המהותיים של הכתיבה הפילוסופית ויש מספר מוסכמות שונות בנוגע ל'איך להשתמש' בהן. ראו להלן כללי רישום וציטוט מקורות.

אבל זכרו, לרוב, הדרך הספציפית שבה תבחרו לציין הפניות אינה קריטית, אלא להישאר עקביים. לרוב המרצים לא משנה אם אתם משתמשים בהפניות בסגנון APA או MLA אבל

הם ישימו לב אם באמצע הביבליוגרפיה תחליפו משיטה אחת לאחרת. תחליטו על סגנון אחד ותדבקו בו.

כללי רישום וציטוט מקורות

מידע כללי

יש לרשום את שם המשפחה של המחבר במלואו, אך שמות פרטיים ואמצעיים יש לציין רק בראשי תיבות. יש לרשום נקודה לאחר כל קיצור, ולהפריד בין שני ראשי התיבות באמצעות רווח, למשל, מחבר ששמו Amara Muhammad Hasan, יש לרשום כך Amara, M. H. בעברית יש לרשום את ראשונה של השם הפרטי עם דגש במקום נקודה - לדוגמא: צפרי, ח'

מה לגבי סדר הרשימה?

מקורות בשפה העברית יכתבו בנפרד ממקורות בשפה האנגלית ויקדימו אותם. ארגון הפריטים יעשה לפי סדר האלף-בית של שם המשפחה של המחבר הראשון. אם יש שני מחברים ששם משפחתם מתחיל באותה אות, יש לערוך לפי סדר פנימי - על פי האות השנייה של שם המשפחה וכך הלאה. לדוגמא Brack יקדים את Bracken ו Clare יקדים את Clarins.

סידור מקורות שנכתבו על ידי אותו כותב:

- 1) פריטים שונים של מחבר אחד מסודרים לפי שנת הפרסום (מהקודמת למאוחרת).
 - 2) פריטים של מחבר מסוים ומחברים נוספים, יסודרו לפי האלף-בית של שם המשפחה של המחבר השני וכך הלאה.
 - 3) פריט שנכתב רק על ידי המחבר עצמו (ללא שותפים) יקדים פריטים שנכתבו על ידי המחבר ביחד עם מחברים אחרים.
 - 4) פריטים עם אותם מחברים באותו סדר, מסודרים לפי שנת הפרסום.
 - 5) מקורות שנכתבו על ידי אותו מחבר/ים באותה שנת פרסום מסודרים על פי האלף-בית של הכותרת.
- סידור פריטים של כותבים עם שם משפחה זהה ושם פרטי שונה ירשם לפי האות הראשונה של השם הפרטי.

כללי רישום שונים

מאמר מכתב-עת

שם משפחה, שם פרטי. (שנה). שם המאמר. שם כתב-העת מספר כרך (מספר החוברת), עמודים.
דוגמאות:

קניאל, שי (2001). העברה בלמידה: תקוות חדשות. מגמות, 41, 3, 301-321.
שטוקמן, נ. (1996). הערכת עובדים. המפעל, 418, 6-8.

Wolchik, S. A., West, S. G., Sandler, I. N., Tein, J., Coatsworth, D., & Lengua, L., et al. (2000) An experimental evaluation of theory-based mother and mother-child programs for children of divorce. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 843-856.

Walley CD. 1988. A braided strike-slip model for the northern continuation of the Dead Sea fault and its implications for Levantine tectonics. *Tectonophysics* 145:63– 72.

Shulman H, Reshef M, Ben-Avraham Z. 2004. The structure of the Golan Heights and its tectonic linkage to the Dead Sea transform and the Palmyrides folding. *Isr. J. Earth Sci.* 53:225–38

▶ שם משפחה, שם פרטי: שם המאמר, שם כתב-העת, מספר כרך (מספר החוברת), עמודים או מספר אלקטרוני, שנה.

Johnson, D. B.: The role of giant and ultragiant aerosol particles in warm rain initiation, *J. Atmos. Sci.*, 39, 448–460, 1982.

Pruppacher, H. R. and Klett, J. D.: *Microphysics of clouds and precipitation*, Kluwer Acad., 1954 p., 1997.

DeMott, P. J., Sassen, K., Poellet, M. R., Baumgardner, D., Rogers, D. C., Brooks, S. D., Prenni, A. J., and Kreidenweis, S. M.: African dust aerosols as atmospheric ice nuclei, *Geophys. Res. Lett.* 30(14), 1732, doi:10.1029/2003GL017410, 2003.

▶ שם פרטי שם משפחה, "שם המאמר", שם כתב העת, מספר הכרך, מקום ההוצאה (שנת פרסום) עמודים.

גדעון ביגר, "ירושלים בתקופת השלטון הבריטי 1917-1948", אריאל, 112, ירושלים (1996) עמ' 136.
David Breunn, "A World of Peace", *Journal of Geography*, Vol. 86, London (1987) PP. 262-274

▶ שם משפחה, שם פרטי, שנה, כתב עת, מספר כרך, עמוד ראשון של מאמר.

De Sanctis, M. C., Capria, M. T., Coradini, A., & Orosei, R. 2000, *Astron. J.*, 120, 1571.

Haruyama J., Yamamoto T., Mizutani H., Greenberg, M., 1993, *J.G.R.*, 98, 15079

▶ שם המחבר (ים), (שנה). שם המאמר. שם כתב העת, (עם קו) כרך (עם קו), עמודים.

Diamond, E.L., (1982). The Role of Anger and Hostility in Essential Hypertension and Coronary Disease. Psychological Bulletin, 92, 410-443.

שימו לב: יש כתבי עת בהם אם מספר המחברים עולה על שישה, יש לרשום את הפרטים בהתאם לדוגמה שמופיעה בסעיף "ספר עם יותר משישה מחברים". עם ואחרים ו- et al. יש הרבה כתבי עת שכן רושמים את כל המחברים גם אם היו 10 מחברים, לכן שימו לב לפי איזה כתב עת אתם רושמים. באופן כללי שימו לב לפי איזה כתב עת אתם רושמים, כי לכל כתב עת כללים שונים

מאמר מכתב-עת, מאמר שהתקבל אך עדיין לא פורסם

סגנון הכתיבה אחיד לכתיבת מאמר, השינוי הוא שנרשום בסוגריים את השנה בו התקבל המאמר או נרשום in press (תלוי בכתב העת)

Ardon, K., Tsoar, H. Blumberg, D.G., 2009, Dynamics of nebkhas superimposed on a parabolic dune and their effect on the dune dynamics, *Journal of Arid Environments*, in press.

Ardon, K., Tsoar, H. Blumberg, D.G., (in press), Dynamics of nebkhas superimposed on a parabolic dune and their effect on the dune dynamics, *Journal of Arid Environments*,

ספר

▶ שם משפחה, ראשי תיבות שם פרטי. (שנה). שם הספר. מקום הוצאה: שם ההוצאה לאור.

שימו לב: יתכן שתדרשו לרשום הן את השנה העברית והן את השנה הלועזית של ספר עברי.

דוגמאות:

גרוסמן, ד' (תשמ"ז 1987). הזמן הצהוב. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

סמואל, י' (1996). ארגונים: מאפיינים, מבנים, תהליכים (מהד' 2). חיפה: אוניברסיטת חיפה וזמורה-ביתן.

Myers, D. G. (1999). *Social psychology* (6th ed.). Boston: McGraw-Hill.

Piaget, J. (1952). *Judgment and reasoning in the child*. New York: The Humanities Press.

▶ שם המחבר, (יש לציין שם משפחה מלא ואות ראשונה של שם פרטי) (שנת הוצאה לאור בסוגריים).

שם הספר. (באותיות נטויות או בקו תחתני) עיר המו"ל. שם המו"ל. מספרי העמודים או פרקים.

Friedman, M., (1964). Type-A Behavior and Your Heart. Greenwich: Ct Fawcett, pp.80-170.

▶ שם פרטי, שם משפחה, שם הספר, מס' הכרך/שם הכרך, מקום הוצאה, שם ההוצאה לאור (שנת ההוצאה), מס' העמוד/ים. לדוגמא:

אניטה שפירא, חרב היונה, אפקים/עם עובד, תל אביב (1992) עמ' 59. להלן: שפירא-חרב.

Josheph Heller, **The Struggle for the Jewish State – Zionist Politics 1936-1948**, Jerusalem (1948) P. 120.

כאשר לא מצוין שם מחבר הספר יש לציין את הכותרת:

שם הספר, מקום הוצאה (שנה). מס עמודים, הוצאה לאור.

סודות יום הפלישה, תל אביב (1987) עמ' 33. להלן: סודות.

ספר ערוך

יש לציין (עורך) לאחר שם המחבר או (Ed). בלועזית.

דוגמא:

כהן-אלמגור, ר' (עורך) (1999). סוגיות יסוד בדמוקרטיה הישראלית. תל-אביב: ספריית פועלים.

Smeltzer, S. & Bare, B. (Ed.) (2004). *Brunner & Suddarth's Textbook of medical-surgical Nursing* (10th ed.). Philadelphia; Lippincott, Williams & Wilkins.

Bandura, A. (Ed.) (1995). *Self-efficacy in changing societies*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

ספר – עד שישה מחברים

▶ שם משפחה, שם פרטי, ושם משפחה, שם פרטי (שנה). שם הספר. מקום הוצאה: שם ההוצאה לאור.

דוגמאות:

שיף, ז', ויערי א' (תש"ן 1990). אינתיפאדה. ירושלים: שוקן.

Amara, M. H, & Mar'I, A. A. (2002). *Language education policy: the Arab minority in Israel*. Dordrecht: Kluwer.

שימו לב:

יש להוסיף את ו' החיבור או את הסימן & למחבר האחרון.

יש לרשום את המחבר כאשר שם המשפחה מופיע בתחילה, ולאחר מכן השם הפרטי. יש לנהוג כך לגבי כל המחברים.

► שם המחברים), יש לציין שם משפחה מלא ואות ראשונה של שם פרטי) (שנת ההוצאה לאור בסוגרים). שם הספר. (באותיות נטויות או בקו תחת) עיר המו"ל. שם המו"ל. מספרי העמודים או פרקים.

גלברזון, א' וכרמי, ע"י (1988). אנשים בארגון. תל-אביב: ספריית המנהל.

Friedman, M., & Rosenman, R., (1974). [Type-A Behavior and Your Heart](#). Greenwich: Ct Fawcett, pp.80-170.

Peters, T., & Waterman, R. H. (1982). *In search of excellence*. Cambridge, MA: Harper & Row.

► דרך נוספת לציטוט

Pruppacher, H. R. and Klett, J. D: *Microphysics of Clouds and Precipitation*. Kluwer Acad, Norwell, Mass, 1997

ספר – יותר משישה מחברים

סדר הכתיבה והפיסוק נותרים בעינם, כפי שהם מופיעים בדוגמא הקודמת. כאשר יש לרשום רק את ששת המחברים הראשונים, ולא לרשום את המחבר השביעי ואילך. יש להוסיף "ואחרים" (או ברישום בלועזית) et al (ללא גרשיים) לאחר שם המחבר האחרון, בדומה לדוגמא באנגלית בסעיף "מאמר מכתב-עת". לא מוסיפים את ו' החיבור או את הסימן & לפני המחבר האחרון.

שימו לב: נתון זה תלוי באיזה הוצאה לאור מדובר, יש הוצאות שרושמות את כל שמות הכותבים.

שמות 6 המחברים הראשונים, ואחרים. (שנה). שם הספר. מקום ההוצאה: שם ההוצאה לאור.

דוגמא:

מרזאנו, ר', ברנדט, ס', יוז, ק', ג'ונס, פ', פרסייזן, ב', רנקין, ס' ואחרים. (2002). ממדי החשיבה: מסגרת לתוכנית לימודים ולהוראה. ירושלים: מכון ברנקו וייס.

צבי ברס ואחרים, ארץ ישראל מחורבן בית שני ועד הכיבוש המוסלמי – היסטוריה מדינית, חברתית ותרבותית, ירושלים (1984), עמ' 69. להלן: ברס – בית שני.

מאמר מתוך ספר ערוך (קובץ מאמרים)

▶ שם משפחה, שם פרטי. (שנה). שם המאמר. בתוך: שם העורך (עורך), שם הספר (עמודים). מקום ההוצאה: שם ההוצאה לאור.

דוגמאות:

נאמן, נ' (1989). גבולות הארץ חזון ומציאות. בתוך: כוגן, מ' (עורך), בן-גוריון והתנ"ך: עם וארצו (עמ' 29-44). באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון.

דרך נוספת:

רן אהרונסון, "מדיניות הקרקע ומדיניות ההתיישבות של הברון רוטשילד", רות קרק (עורכת), גאולת הקרקע בארץ ישראל, רעיון ומעשה, ירושלים (1990) עמ' 84. להלן: אהרונסון – מדיניות.

Clandinin, J. D. (1995). Still learning to teach. In T. Russell & F. Korthagen (Eds.), *Teachers who teach teachers: reflections on teacher education* (pp. 25-31). London: Falmer Press.

▶ שם המחברים(ים). (שנת ההוצאה לאור). שם הפרק. שם העורך(ים) לאחר מכן ציון שם הספר. (עם קו) עמודים בספר, עיר המו"ל, שם המו"ל.

Hale, M., (1982). History of Employment Testing. In: A.K. Wigdor & W.R., Gardner (Eds.) Ability Testing (pp.3-38) Washington, DC Academy Press.

ספר - פרק מתוך סדרה/ ספר

שם משפחה, שם פרטי, ו-שם משפחה, שם פרטי. (שנה). שם הפרק. בתוך: שם העורך (עורך הסדרה) ו-שם העורך (עורך הכרך), שם הסדרה: מספר הכרך. שם הכרך בסדרה. (מהד', עמ'). מקום ההוצאה: שם ההוצאה לאור.

דוגמאות:

אופנהיימר, א' (1991). תפיסת המרחב. בתוך: נדלר, א' (עורך הסדרה), מבוא לפסיכולוגיה: כרך א' יחידה 3. תפיסה. (עמ' 55-67). תל-אביב: הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.

חזן, נ', השמשוני-יפה, נ', וקרן, א' (2002). המצב הקולוניאלי באפריקה. בתוך: נויברגר, ב' (עורך הסדרה), צמיחת המדינות החדשות באפריקה: כרך ב יחידה 2. קולוניאליזם באפריקה. (מהד' משוכתבת ומעודכנת, עמ' 125-155). תל-אביב: הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.

נאור, מ' (1990). ים המלח ומדבר יהודה 1900-1967. ערך, 14. ירושלים: יד יצחק בן-צבי.

Maccoby, E.E., & Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P.H. Mussen (Series Ed.) & E.M. Hetherington Vol. (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (4th ed., pp. 1-101). New York: Wiley.

שימו לב: בדוגמאות שלקוחות מסדרות האוניברסיטה הפתוחה חשוב לציין את מספר היחידה ואת שמה, שכן בסדרות הללו כל יחידה בסדרה זוכה למספור נפרד.

▶ דרך נוספת לציטוט:

הערה: אין צורך לרשום את שם הפרק אם כתבו אותו מחברי הספר.

אלאור, ת' (1998). תינוקות שנשבו: תפישת החילוניות בקהילה החרדית. בתוך א' אבוהב, א' הרצוג, ה' גולדברג וע' מרקס (עורכים), ישראל: אנתרופולוגיה מקומית (עמ' 355-375). (תל-אביב: צ'ריקובר.

Deshen, S. A. (1974). Ritual ethnicity and cultural ethnicity in Israel during the 1960's. In A. Cohen (Ed.), Urban ethnicity (pp. 281-309). London: Tavistock.

פרסום של מוסד רשמי או ארגון

משרד החינוך והתרבות, המינהל הפדגוגי, האגף לתכניות לימודים. (1988). הערבים אזרחי ישראל. ירושלים: מעלות.

American Psychiatric Association. (1994). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed.). Washington, DC: Author.

נשתמש בצורה זו גם כאשר לא צוין שם המחבר, לכן לציין את שם המוסד המפרסם. משרד המושבות, הרצאת ועדת החלוקה לפלשתינה א"י, ירושלים (1938) עמ' 5. להלן: משרד המושבות – חלוקה.

עבודת מ.א. או דוקטורט

שם משפחה, שם פרטי (שנה). כותרת העבודה. מסגרת העבודה, אוניברסיטה או מוסד. דוגמא:

צפרי, ח' (2001). הכשרת סטודנטים לסייעוד לקביעת עדיפויות בתכנון הטיפול בחולים באמצעות סימולציות קליניות מקוונות. חיבור לשם קבלת התואר מוסמך, אוניברסיטת תל אביב. אורון, ג' (2003). פערים בין העצמי החברתי האידאלי, האפשרי והעתידי, והקשר שלהם לרגשות מצוקה. עבודת גמר לקראת תואר מ.א., אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.

Wilfley, D. E. (1989). Interpersonal analysis of bulimia: Normal weight and obese. Unpublished doctoral dissertation, University of Missouri, Columbia.

עיתון יומי

שם משפחה, שם פרטי. (שנה, יום בחודש, חודש). שם המאמר. שם העיתון, עמודים.

דוגמאות:

קים, ח' (1996, 17 דצמבר). פונדמנטליזם חברתי עכשיו. הארץ, ב1.

אסף מצנע, "רב רפורמי: הכותל אינו קדוש", ידיעות אחרונות, מוסף 24 שעות (23.8.99), עמ' 6
Schwartz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic & social status. *The Washington Post*,
pp. A1, A4.

שימו לב:

יש עיתונים שכוללים מספר חלקים נפרדים, וכל חלק זוכה למספור עמודים נפרד. אם מצוין, למשל,
שהמאמר התפרסם בעמודים ב1, יש לפנות לעמוד הראשון של החלק השני. עיתון באנגלית: A4, למשל,
מפנה לעמוד הרביעי בחלק הראשון של העיתון.

ערך מאנציקלופדיה

שם משפחה, שם פרטי. (שנה). שם הערך. שם האנציקלופדיה (מספר הכרך, עמודים). מקום ההוצאה: שם
ההוצאה לאור.

דוגמאות:

דאור, ד' (1977). קונפוזיוס והקונפוזיניזם. האנציקלופדיה העברית (כ"ט, 420-423). ירושלים: חברה
להוצאת אנציקלופדיות.

וינריב, א' (1979). רנסנס. בתוך האנציקלופדיה העברית (כרך ל"א, עמ' 195-200). ירושלים: חברה
להוצאת אנציקלופדיות.

שרון הרברט, "תל אנפה", אפרים שטרן (עורך), האנציקלופדיה החדשה לחפירות ארכיאולוגיות בארץ
ישראל, כרך 1, ירושלים (1992) עמ' 45. להלן: הרברט – אנפה.

Bergmann, P. G. (1993). Relativity. In *The new encyclopaedia Britannica* (Vol. 26, pp. 501-508).

Chicago: Encyclopaedia Britannica.

Agras, W. S. (2000). Eating disorders. In *Encyclopedia of psychology* (Vol. 3, pp. 120-124).

Washington DC: American Psychological Association.

שימו לב:

1. כאשר רושמים ערך מאנציקלופדיה באנגלית, יש לרשום Vol. לפני מספר הכרך וכמו כן

לרשום pp. לפני מספרי העמודים. (p) כפול מציין שהמאמר כולל יותר מעמוד אחד.

2. יש לרשום את מספר הכרך בספרות רגילות (למשל, 3 ולא III), גם אם מספר הכרך מצוין בספרות

הלטיניות (Vol) הוא קיצור של volume כרך)

מפות

מוציא המפה (שנת הפרסום), שם המפה, קנ"מ, מספר הגליון. למשל:

המרכז למיפוי ישראל, (1985) ערד, – 11 . II 1:50000

מקורות אלקטרוניים

באופן כללי:

- ▶ אין לכתוב את כתובת אתר בלבד בתור מקור!
- ▶ מקור מהאינטרנט חייב לכלול לפחות את המרכיבים הבאים: כותרת של הפריט או תיאור, נתונים קיימים של הפריט ותאריך של הפריט המידע מן האינטרנט וכתובתו של הפריט.
- ▶ בכל מקרה חובה לספק כתובת שבאמצעותה ניתן להגיע למקור.
- ▶ יש לכוון את הקוראים קרוב ככל שניתן למידע שצוטט – כשניתן, עדיף לכוון למקור עצמו ולא לדף בית של האתר או תפריט.

מאמר מעיתונות אלקטרונית מהאינטרנט המבוסס על מקור מודפס

אם מדובר במאמר הקיים גם בכתב עת מודפס וגם בכתב עת מקוון (Online) יש לציין לאחר שם המאמר שמדובר בגרסה אלקטרונית.

דוגמא:

Cohen, B. (2000). Interest and learning from text. [Electronic version]. *Scientific Studies of Reading*, 5, 115-120.

מאמר מתוך כתב עת שמופיע רק באינטרנט

1. יש להוסיף את תאריך של הפריט המידע והכתובת. (בלעז - retrieved, בעברית - נדלה)
2. יש להשתמש בנתוני הפרסום המלאים שמופיעים במאמר.
3. אין להוסיף את מספרי העמודים.

דוגמא:

ברנר, י'. (דצמבר 2003) סגנון חיים, התנהגות בריאותית ומניעת תחלואה בגיל המבוגר, דפי בריאות:

מדריך לשרותי רפואה. אוחזר ב 1- ביולי, 2004 מ- http://www.health-pages.co.il/article.php?article_id=1261

article_id=1261

,Cogen, Z. (2004, March 7). Critical Thinking. *Holistic Nursing*, 3. Retrieved June, 15, 2006
from <http://journals.apa.org/HolisticNursing/volume3/pre0030001a.html>

Jacobson, J. W., Mulick, J. A., & Schwartz, A. A. (1995). A history of facilitated communication: Science, pseudoscience, and antiscience: Science working group on facilitated communication. *American Psychologist*, 50, 750-765. Retrieved January 25, 1996 from the World Wide Web: <http://www.apa.org/journals/jacobson.html>

כתבה או מאמר מתוך אתר

יש לציין את כל הפרטים הידועים על הכתבה ולציין גם את תאריך החיבור (אם ידוע) וגם את תאריך דליית הכתבה.

דוגמא:

עיני, ל' (15/03/09). כשהגשם יורד: דיכאון חורף. נדלה ב 24.6.09 מתוך: <http://doctors.co.il/ar/8041>
יוגב, א' (א.ת.). על הקשר בין קידום אתרים והחלפת קישורים, נדלה ב 2.12.2006 מתוך http://link_exchange.asp/www.avitalyogev.com

המשרד לאיכות הסביבה (2003). זבוב החול. נדלה ב 1.2.2004 מתוך <http://www.environment.gov.il>
שימו לב: אם שם כותב המקור אינו מזוהה, יש להתחיל את כתיבת המקור עם הכותרת של הכתבה.

דוגמא:

The DISCERN Project 1996-7 (n.d.). Retrieved May 17, 2003, from: http://www.discern.org.uk/original_discern_project.php

עותק אלקטרוני של מאמר מתוך מאגר מידע

יש לרשום את פרטי המאמר במלואם ולהוסיף את תאריך הדלייה וכן את שם המאגר ממנו נדלה.

דוגמא:

Kumrow, D. (2007). Evidence-Based Strategies of Graduate Students to Achieve Success in a Hybrid Web-Based Course. *Journal of Nursing Education*, 46, 3. Retrieved 16/3/2007, from Proquest Database.

פרסום מכנס מדעי

ארדון, ק'. ברנדט, נ', בלומברג, ד'. צוער, ח'. מפות כרטוגרפיות בשירות המחקר הגיאומורפולוגי, כרטוגרפיה ו- GIS 2004, 16 במרץ, אוניברסיטת חיפה, 2004.
נוסבאום, ח' (אוקטובר 1992). גורמים המשפיעים על סטודנטים בבחירת מקום לעבודה מעשית. מאמר שהוצג בכנס איגוד העובדים הסוציאליים, ירושלים.

Ardon, K., Levin, Z., Ganor, E., Klein, H. and Bingemer, H: The effect of air pollution on ice nuclei concentration in Israel, The International Conference on Clouds and Precipitation (ICCP), 2008, July 7-11, Cancun, Mexico, 2008.

Malnikov, F. G. (1992, October). *Area of specialization and field work: Factors influencing social work students' decisions*. Paper presented at the meeting of the Society for Social Work Education, Portland, OR.

פרוש לראשי תיבות בציטטות לועזיות

Ed. (Eds.) = editor(s)
ed. = edition 2nd ed. = second edition
Rev. ed. = revised edition
Trans. = translator
n.d. = no date
p. (pp.) = page(s)
Vol. = volume
No. = number